

Nejla Kurul¹

Proje Okulları

Laik Mahallenin Okulları

Türkiye'nin kutuplaştığı iki "cephe"nin çocuklarına yaşattıklarını; ayrı yaşamayı aklına koymuş ebeveynler metaforu ile anlatalım: Bu iki cephe, çocuğun velayetini almak için kavga eden anne ve babaya benziyorlar. Çocuklar ise öfkeli ve geçmişin hesaplarını kesmeye çalışan anne ve babadan biriyle yaşamaya zorlanıyor. Bu gürültü içinde çocuğun ne istediğinin bir önemi yok! Belki de çocuklar kavgasız ve gürültüsüz olarak nine/anneanne/büyükannelerle veya dede/büyükbabalarla yaşamak istiyor. Ne dersiniz?

Ekim'in üçüncü haftasında gazeteleri gözden geçirirken toplumsallığın yedi alanından gençlerin bastırılan seslerini işittim. Yetişkinlerin her türlü ihtiraslarının kurbanı olan yedi çocuk/genç; ama temsil ettiği kitleleri ise çok daha geniş! Gençlerin üçü hali hazırda "ölü" ve biri de avukatının iddiasına göre cezaevinde "işkence" görüyor. Bir genç okuldan tecrit ediliyor ve naklediliyor. Yaşayanların bir grubu, okul içindeki baskılar karşısında sesizleştirilerek "yaşayan ölümler" haline getiriliyor. Oysa "yaşamak" tüm çeşitliliği ile insanlarla birlikte olmak, "ölmek" ise insanlardan ayrı düşmek değil miydi? Bu yazının konusu olan gençler ise okullarının önünde oturmuş kamuoyunda tartışılmamış ve hiçbir meşruiyeti olmayan bir rotasyonla gönderilen öğretmenlerinin geri getirilmesi için "direniyorlar". Bu öğrencilerin sözleri ise oldukça anlamlı: "Korkmuyoruz ve projeniz olmayacaktır".

Kayıp Çocuklar!

Gazete haberlerinin içinde adları geçen kayıp çocuklardan, firari hakikatlerini gözden kaçırma pahasına, ki bunun için özür dileyerek, kısaca söz edelim:

Birincisi; Murat Kazık, inşaatta bilinmeyen bir nedenle harç karma makinesinin içine düşerek feci şekilde hayata veda etmiş. Bu ölüm biçimiyle, son saniyelerinde Murat'ın ne hissettiğini tahmin edebilir miyiz?

İkincisi; üç yıl önce öldürülen Medeni Yıldırım'ın davasına ilişkin bir haberi. Bu genç, Diyarbakır'ın Lice İlçesi, Kayacık Köyünde kalekol protestosu sırasında bir protestoya katılmış, savcıya göre "havaya açılan ateş sonucu yaralanmış" ve hastanede hayatını kaybetmişti. Bu çocuğun yaşaması, Türkiye'nin hangi koşullarında mümkündü? Bunun üzerine hiç düşündük mü?

¹ Prof. Dr., Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitim Yönetimi ve Politikası Bölümü öğretim üyesi, nkurul@ankara.edu.tr

Üçüncüsü; 15 yaşında bir çocuk gelin olan Derya B. İdi. Bu çocuk artık büyümüş, “gözü açılmadan baş göz edilmesi” gerekmişti. 15 yaşındaki bu gencecik beden, kendi çocukken çocuk sahibi olmaya itilmişti. Ne var ki henüz gelişmemiş olan vücudu, bu görevi reddetmiş, beyin kanaması ile ölüme zorlanmıştı.

Dördüncüsü; 17 yaşında çocuk cezaevindeki H.İ. idi. Avukatına göre, H.İ. ve diğer mahkûm çocuklar toplu namaz ve dini toplantılara katılmak istemeyişleri ve cezaevinin kurallarından bir kısmını reddettikleri için, fiziksel şiddetin yanı sıra süngerli oda ve tecrit cezası ile “topluma kazandırılıyordu”. Biz bu çocukları unutalı çok zaman geçti, öyle değil mi?

Beşincisi; eşcinsel olduğu için liseden nakledilen çocuk. Çılgınlığını duymamak mümkün değil! Diyor ki “defalarca kimliğim nedeni ile rehber öğretmene gönderildim, okulda her şekilde psikolojik ve fiziksel tacize uğradım, yeter artık yeter! Ben sadece okumak istiyorum, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşım”. Düşünelim ve bu çocuğa ne diyelim?

Altıncısı; imam hatip okullarında okuyan çocuk ve gençlerdi. Sosyal medyadan, ilahiyatçı yazar Hidayet Şefkatli Tuksal² in, imam hatip okullarından gelen sesi; okuduğu imam hatip lisesini de anımsayarak şöyle tanımlıyordu okulunu: “Selefi bir din anlayışına sahip, kaba, nobran, yobaz bazı idareci ve öğretmenlerin hâkim olduğu okullarda, çocuklar hiç de pedagojik olmayan, buyurgan bir sistem içinde “din” öğrenmek durumunda kalıyorlardı”. Bu yönetsel/pedagojik yaklaşımların örneklerine nerdeyse tüm okullarda rastlıyoruz. Ama bu ses, bugünlerde imam hatip okullarındaki bir “firari hakikate” işaret ediyorsa eğer, bu zihniyetin imam hatip liselerindeki çocukları nasıl bir cendere altına

² <http://www.serbestiyet.com/yazarlar/hidayet-s.-tuksal/imam-hatip-liseleri-anadolu-genclik-vakfinin-arka-bahcesi-mi-726336>

aldığını sorgulamamız gerekmez mi?

Yedincisi ise proje okullarındaki gençlerin yükselen sesidir. Bu öğrenciler, liselerinin bahçesinde rotasyona tabi tutulan öğretmenlerinin okullarına dönüşü için oturma eylemi yapıyorlar; müdürler tarafından “ikna” odalarına alınıyorlar. Türkiye’nin en köklü okullarından Kabataş Lisesinin müdür yardımcısı, “Bütün okullarımızın imam hatip lisesi gibi olmasının zamanı geldi.” diyor ve ekliyor “elhamdülillah dağı taşı imam hatip lisesi dolduracağız”. Öğrenci tarafından çıkan söz çok anlamlı! “korkmuyoruz ve projemiz olmayacağız” diyor ve bir direnci yaşama geçiriyorlar. Direndikleri için 15-17 yaşlarındaki çocukların okullarına tomalarla giriliyor. Şimdi aileleri de çocuklarının yanında yer almış ve seslerini birlikte duyurmaya çalışıyorlar. Okul yöneticileri tarafından bu çocuklar ikna odalarına alınıyorlar.

Bir hayli kamusal ve politik boyutları olan bu öyküler son günlerde duyduklarımız; bir de duymadıklarımız var. Ayrıca, MEB’in denetle(ye)mediği çeşitli vakıflarda çocukların yaşadığı istismar kamuoyunu epeyce meşgul etmişti. Çocukların bu travmalarını bir kez daha tekrar etmek istemiyorum.

Yetişkinlerin, politikacıların, yöneticilerin, öğretmenlerin ve bilim insanlarının; iktidar, para, politik güç, konum vb. avantajlarını yitirmemek için “tikel dava”lar öne sürerek, kamusal alanda, hepimiz için, bu çocuklar için yan yana, ortak bir masada konuşamamaları bu çocukları her gün kurban ediyor. İktidarda olduğu için Müslüman mahallenin elitleri, okullarda çocukların ve gençlerin yaşadıklarından sorumlular; yani siyasal bir sorumluluk var ortada. Öte yandan laik mahallenin elitleri de yan yana gelmeyi başararak her iki mahallenin kayıp çocukları için bir söz üretmedikleri için sorumlular. Nihayetinde her gün, yeni çocuk ve gençleri kurban ederek, sinik ve sorumsuzca bir yetişkin

yaşamı sürdürüyoruz. Türkiye'nin kutuplaştığı iki "cephe"nin çocuklarına yaşattıklarını; ayrı yaşamayı aklına koymuş ebeveynler metaforu ile anlatılm: Bu iki cephe, çocuğun velayetini almak için kavga eden anne ve babaya benziyorlar. Çocuklar ise öfkeli ve geçmişin hesaplarını kesmeye çalışan anne ve babadan biriyle yaşamaya zorlanıyor. Bu gürültü içinde çocuğun ne istediğinin bir önemi yok! Belki de çocuklar kavgasız ve gürültüsüz olarak nine/anneanne/büyükannelerle veya dede/büyükbabalarla yaşamak istiyor. Ne dersiniz?

Proje Okullarından Yükselen Ses ve Kamuoyundaki Yankısı!

Proje olarak seçilmiş okullarında, "korkmuyoruz ve projeniz olmayacağız" derken öğrenciler, öğretmenleri değiştirilerek, 'farklı' bir eğitime zorlanacaklarını seziyorlar. Müdür yardımcısının konuşması anımsandığında öğrencilerin endişeleri makul gözüküyor. Hukuki düzenlemelere de uymayan bu rotasyon, eğitim hakkını engelleyen bir nitelik taşıyor. Çünkü direncin nedeni, okulda bir şeylerin radikal biçimde değişeceğine ilişkin korku ve bunun gerçekleşmemesi için yetkilileri uyarmak. Çocuklar, bir kısım anne ve babaların desteğini almış gözüküyorlar. Eğitim Sen, açtığı davalarla öğretmenleri geri getirmeye çalışıyor.

Muhalif basında, konu çeşitli yönleri ile Milli Eğitim Bakanlığının adlandırdığı biçimiyle, tartışılıyor; egemen basın ise tartışmalara pek girmiyor. Üniversiteler, özellikle eğitim fakülteleri, ilginç biçimde, dilsiz, sağır ve kör rolünü benimsemiş görünüyor; üniversitelerin bu sessizliği, kuşkusuz onları siyasal iktidardan yana konumlandırıyor. Türkiye'de devletten ve piyasalardan bağışık bir üniversite kavrayışı buharlaşmış gibi gözüküyor. Çünkü bir yandan baskılar, üniversite yönetimleri ve akademisyenleri sindiriyor; bir yandan da akademik mülkiyet alanları, o kadar parçalanmış ve

daraltılmış ki akademisyenler bir meseleyi parça ve bütün diyalektiği içinde tartışamaz durumdadır. Peki, geride kalan yetişkinler ne yapıyorlar? Çocuklara ve gençlere ne olacak sorusu ile ne kadar ilgileniyorlar? Böyle giderse çocuklar ve gençler bizden nasıl bir enkaz devralacaklar? Onlar nasıl bir ülkede yaşayacaklar? Neden bugün onların ihtiyaç ve taleplerine karşılık vermiyoruz?

Proje okullarındaki gençler, bugün adını bilmeden, çok yakınlarındaki bir iktidara karşı direniyorlar: *Gerontokrasiye karşı!* Gerontokrasi, yaş ve/veya deneyim üstünlüğü üzerinden, özellikle çocukların ve gençlerin yüz yüze geldiği ve aileden okula, işyerine ve sokağa kadar hayatın her alanında toplumun sürekli olarak yeniden ürettiği bir tahakküm biçimidir. Büyükler, liderler, devlet babalar karşısında hep çocuk bırakılmak istenen yetişkin çocuklar olarak eğitimde çerçevesizlendik ve bu devam ediyor. Gerontokrasinin, toplumsal eşitsizlikler (toplumsal sınıf, toplumsal cinsiyet ve etnisite gibi), seçkin bir eğitim ve sınav odaklı bir sistemden de beslendiği ortada. Çocukların ve gençlerin özgül bir baskı biçimi olan gerontoksiye karşı, şiddet içermeden yaratıcı yollarla direnmesinin eğitim hakkının bir parçası olduğunu düşünüyorum. Nitekim, Danıştay İdari Dava Daireler Kurulu da, Milli Eğitim Bakanlığı mevzuatında "izinsiz gösteri, toplantı düzenlemek ve katılmak" fiilinin okul içinde olması durumunda bağlayıcı olduğunun altını çizdi; böylece 'ikna odaları'na alınan öğrencilere ceza vermenin meşruiyetini zayıflattı.

Proje Okulları Politik Olarak Nerede Konumlanıyor?

Arka plandaki bütüncül ekonomik ve politik resmin bir parçası olarak, yani kriz içindeki eğitimin bir yönü olarak, "proje okulları"ni inceleyelim.

Türkiye'nin 'görünüşte' ve 'kabaca' iki mahalleye bölündüğünü ve bu olgunun hem 7 Haziran 2015,

hem de 1 Kasım 2015 seçim sonuçlarının teyit ettiği fikrini şimdilik kaydıyla benimseyelim. Bu iki mahalleyi de yine çok karmaşıklaştırmadan Laik Mahalle (modern) ve Müslüman Mahalle (geleceksel) olarak ikiye ayıralım. Unutmayalım ki tüm kentlerde ve tüm kamusal alanlarda her mahalle az ya da çok ötekini içinde barındırır. Her mahallede tanınmayanlar, dilsizleştirilenler, reddedilenler ve nesneleştirilenler, kısaca “öteki” olarak yaşamak zorunda kalırlar. Oysa eğitimin amacını, her çocuğun ve gencin ayrımcılığa maruz kalmadan, kendini gerçekleştirme için ona yardım etmek olarak belirleyen teorik ve pratik yaklaşımlar var. Çocukların ve gençlerin eğitimin hiçbir sürecinde ve ikliminde ezilmediği ve kendini gerçekleştirmesinin, özerk bir *birey*, *kişi* ve *özne* olmasının önündeki engellerin okullarda teker teker aşıldığı bir kamusal eğitim kavrayışımız var. Bu yaklaşımla, mahalleliliği aşan daha tümel bir ilkenin peşine düşmüş olmaz mıyız? Böyle bir eğitim anlayışını, her iki mahallenin insanları da onaylamaz mı?

Laik ve Müslüman Mahalle arasındaki ayrışma ve kutuplaşmanın sınıfsal temeli çok net ayrımlar içermiyor. Yani külliye bir mahalle mülk sahiplerinden iken öteki mahalle de salt mülksüzlerden oluşmuyor. Her mahallenin parmakla sayılan dolar milyarderleri var; her mahallenin milyonlarca emekçisi ve işsizi var. Mahalleler arasındaki ayrışmaya, iktidarın/politik gücün konumlandığı yer/merkez açısından bakalım ve her mahalleyi yekpare bir irade olarak görme yanılığımıza da düşmeyelim.

Önce şunu belirtelim ki, iki mahalleyi birbirinden ayıran asıl gücün politik olduğu, yani sivil toplumun üzerine tüm gövdesiyle çökmüş olan bu gücün, mevcut biçimiyle devlet kavrayışı ve yürütme gücünü elinde bulunduran siyasal iktidar ve onun etki alanındaki siyasal oluşumlar olduğu ortadadır. Hepimizi kapsaması gereken devletin, bir mahal-

lenin devleti imiş gibi davranması ve devletin tüm ikna ve zor aygıtlarını hiç hesap verme yükümlülüğü hissetmeden kullanması, şimdilik kaydıyla Müslüman Mahallenin işine yarıyormuş gibi gözüküyor. Müslüman Mahallenin siyasal iktidarla bir biçimde eklemelenmiş elitleri, ne üniversitelerle, ne sendikalarla, ne derneklerle, dolayısıyla eğitimin bileşenleri olan öğretmenlerle, ebeveynlerle ve öğrencilerle hiçbir tartışmaya girmeksizin takır takır kararlar alıyor ve uygulamaya geçiyorlar. Düşündükleri tek şey, kendi mahallelerinin seçkinlerinin çıkarları ve beklentileri, ya da mahallenin en yoksullarına vadettikleri. Hep “bana ne olacak?” sorusunun ardından, “hemen bizim mahalleye ne olacak?” sorusunu soruyorlar ve cevabını arıyorlar. Gerçekte bu siyaset tarzı, Müslüman Mahallenin sakinlerini de ürkütüyor. Zira bu mahallenin bir kısmı Gülen okullarında olup bitenleri az ya da çok biliyorlardı; ama korktukları için seslerini çıkaramadılar.

Bu arada haksızlık etmeyelim; sayıca az olsa da Müslüman Mahallesinde her iki mahalleyi de görmeye çalışsan, “hep birlikte bize ne olacak?” sorusunu soran insanlar ve entelektüeller var; ama bu gürültüde seslerini duyuramıyorlar. Öte yandan Laik Mahallede de iki mahalleyi de gören vicdanlı insanlar ve entelektüeller var. Bu karmaşa sözün bittiği an değil; bir son değil! Umut da var; çözüm de var... Bu kavganın kazananın kim olduğu ya da olacağı sorusu çok önemli. Çünkü bir mahalle diğer mahalleyi ezdiği sürece kendisi de özgürleşemez; ayrıca her mahallenin içinde farklı kaynaklardan beslenen (sınıf, toplumsal cinsiyet, etnisite) ezme ve ezilme ilişkileri vardır. Her iki mahallede de açığa çıkan insanlaşma, (çabası, mücadelesi), ünlü eğitimci Paulo Freire’nin kült eseri, *Ezilenlerin Pedagojisine* göre³, bir yandan, adaletsizlik, sömürü, baskı ve ezenlerin şiddetiyle engellenir. Ne

³ Paulo Freire (2000) *Ezilenlerin Pedagojisi* (Çev: Dilek Hattatoğlu ve Erol Özbek) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

var ki diğer yandan ezilenlerin özgürlük ve adalet özlemiyle, kaybettikleri insanlığı yeniden kazanma mücadelesiyle olurlar.”.

Bu teorik büyük resimde, hem Müslüman Mahallenin hem de Laik Mahallenin parlak okulları var. Bu okullara her iki mahallenin “başarılı” çocuklarının gittiğini de belirtelim. Müslüman Mahallenin “altın çocukları” özel Gülen okullarına devam ediyordu. Şimdi kapandılar, AKP’nin “dindar nesli” de İmam hatip okullarına gidiyor. Ama şunu ifade edelim ki bu okulların içinde gerçekten “başarılı” çocukların devam ettiği “ayrıcılık” imam hatip okulları var. Bu okulların finansal kaynakları, merkezi hükümet bütçesi ve iktidara yakın vakıf ve derneklerin ve hayırseverlerin katkılarından oluşuyor. Öte yandan devlet okulları arasında, eğitim düzeyi ve geliri görece yüksek ailelerin “Atatürkçü, çağdaş ve başarılı” çocuklarının devam ettiği ve kentin genelinden öğrenci alan okullar var. Proje okulları da bunlar arasında yer alıyor. Bu okulların, MEB bütçesi dışında okul içinde yaratılan gelir kaynakları var; yani bu okulların finansmanına diğer cari giderler olarak aileler, çok ciddi katkılarda bulunuyorlar. Ne var ki okullara parayı, ister şirket, vakıf ve dernek ve hayırseverler, isterse doğrudan aileler aktarsın, merkezi hükümet bütçesi dışında yaratılan her para kaynağı “kişisel” ya da “tikel” kurtuluşa hizmet ediyor ve zaten var olan toplumsal eşitsizliklerin derinleştirilmesine okulların katkısını ne yazık ki büyütüyor. Bu nedenle eğitimde vergiler yoluyla finansman ya da kamu finansmanı hem adaleti hem de etkinliği sağlayan bir model olarak önümüzde ciddi bir seçenek olarak duruyor.

Mahalle metaforuna geri dönersek, proje okulları, büyük ölçüde Laik Mahallenin okulları. Gerçekte her mahalleden hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin tercih ettiği okullar. Öğretmenler bu okullara neden geçmek ister? *Birincisi*, bu okullarda aile içinde sürekli desteklenen ve eğitime çok hazır öğ-

renciler var; bu olgu, öğretmenin işini kolaylaştırır; ayrıca performans göstergelerini yükseltmek isteyen öğretmenler için de bu okullar çekicidir. *İkincisi* okulun fiziksel ve insani gelişimi nedeniyle, ortaya çıkan iyi ve insanca çalışma koşulları öğretmenleri cezbeder. Öte yandan velilerle genel olarak araçsal, dışsal, bir parasal ilişki kurulsa da veliler okulda kısmen eğitsel işlevler de üstlenebilirler. Bu okullar, hem öğretmenlerin hem öğrencilerin hem de velilerin bugünün bir hayli resmileşmiş okulları içinde de olsa “kamusal bir işlev görme” ayrıcalığına sahiptir. Yani bu okullar, gerçekte daha çok “kamusal işlev görme” imkânını içinde taşırlar. Eğitimin ikliminin genel olarak karardığı koşullarda, bu okullar hem öğretmenlere, hem öğrencilere hem de velilere iyi gelir. Yani veliler açısından, Müslüman Mahallenin okulları resmiyet karşısında suskun, Laik Mahallenin okulları ise hâlâ “konuşabilir” durumdadır. Okullarda konuşma özgürlüğü, kapsayıcı bir laiklikle ilişkilidir; bu nedenle laiklik savunulmalıdır; anlaşılır olmak için tekrar edelim, hem inanç özgürlüğünü hem de inanmama özgürlüğünü gözetken bir laiklik anlayışı savunulmaya değerdir.

Ama biliyoruz ki, iktidarın ve paranın gücü yukarılarda merkezileştiği ve biriktiği için Müslüman Mahallenin yoksulları, emekçileri ve ezilenleri buldukları alt konumlardan ekonomik piramidin üst katmanlarına doğru ilerlemeye çalışıyorlar; en azından bunu hayâl ediyorlar. Bu düş, acımasız işsizlik koşullarında, boşaltılan her kamu kadrosu, işten atılan, hatta iş cinayetlerine kurban giden her işçi ya da bir erkek tarafından öldürülen çalışan her kadının yerini almak için şaha kalkıyor. Ne var ki işsizlik, bir insanlık suçu olarak öylece duruyor. Laik Mahalle, eğitim düzeyi görece yüksek beyaz yakalılardan, ötekileştirilen Alevilerden, politik olarak var olan biçimiyle dinden özerkleşmiş insanlardan oluşuyor çoğunlukla. İşsizlik bu mahallenin de sorunu. Ancak bu sorun, sosyal devletin kazanımlarına sahip kısmen sahip kırk ve ellili yaş

kuşağının kazanımlarını çocuklarıyla paylaşmasıyla bir nebze azaltılabiliyor. Laik mahallede bir ya da iki üniversite bitirmiş, yüksek lisans ve/veya doktora yapmış gençler, bugün işsiz ve güvencesiz işlere yönelmek zorunda kalıyorlar. Gençlerin işsizliği, her iki mahallenin de çok ciddi bir sorunu olarak ortada duruyor.

Proje okulları, toplumsal bölünmenin Laik Mahalle tarafında konumlanmış görünüyor. Proje okullarındaki hem öğretmenler ve hem de öğrenciler, sınav odaklı sistemimizin yaptığı merkezi ölçmelerden yüksek puan almış olanlardan oluşuyor. Bu okullarda başarının yüksekliği, ebeveynlerin meslekleri, eğitimleri ve gelirleriyle de ilişkili gözüküyor. Yani başarı kapitalist piramidin, sınıfsal ayrışmanın ortalarında ve üstlerinde yer almakla oldukça ilişkili.

Merkezi sınavlarla öğrencileri “iyi okullar” için yerleştirme, kendiliğinden adalet üretmiyor. Keşke tüm çocukların ve gençlerin sınavsız bir sistemle nitelikli bir kamusal eğitim imkânını yaratabilsek! Ben bunun mümkün olduğunu düşünüyorum. Başarının toplumsal sınıfsal konumla ve çocuğa özel ilgiyle bağlantılı olduğunu, cemaatlerden biri erkenden görmüştü. Gülen okullarının, hem kendi okullarında “altın nesil” yetiştirme, hem de Müslüman Mahallenin çocuklarını eğitim piramidinin üstlerine yerleştirmeleri için, “ablalar ve abilerin İslami tedrisatı” kadar, oyunun kurallarına aykırı biçimde “soru çalarak”, liyakate uymayarak izlediği gayri meşru yol, 15 Temmuz 2016’da bitmiş gözüküyordu. Ancak güven bunalımı hala sürüyor. Gülen Cemaatinin iktidara ulaşma ve yerleşme amacına ulaşmaya çalışırken kullandığı araçlar, Müslüman Mahallenin “altın neslini” yetiştirme amacını bir hayli kirletmiş durumda. Bu nedenle Müslüman Mahallesi, kendi içinde ikiye bölünmüştür: Gülen okullarıyla ve üniversiteleri ile şu ya da bu biçimde etkileşmiş, şimdi bir hayli ürkek

duran bir taraf ile bir de bunun karşısında olanlar.

Ancak iki mahalle arasında, derin bir güven yitimi yaşanıyor. Bundan sonra merkezi sınavlara olan güvenin, nasıl yeniden tesis edileceği konusu öylece bekliyor. Bunun için ise ilk adımı atmak Müslüman Mahallenin elitlerine düşüyor. Ancak bu mekanizma salt onların önerileri ile oluşamaz; salt kendilerince belirlenemez; karşı mahallenin ihtiyaç ve taleplerini içermek zorundadır. Yoksa güven tesis edilmez

Bu Okullar Neden ‘Proje’ Olarak Seçilmiş Olabilirler?

İlgili yönetmelikte, proje okulu belirlemesinin ölçütleri bir hayli fazla, ne var ki bunlar iyi tanımlanmamış, adeta zoraki üretilmiş eğreti ölçütler olarak görülebilir. Yani hayata geçirilen projenin ne olduğu, amacının neye karşılık geldiği veya neye hizmet edeceği belli değil. Merkezi sınavlarda il genelinde ilk beş dereceye sahip olma, genel akademik bir program izleme gibi, mesleki bir programla ilgili olma ya da çok dezavantajlı bir okul veya çok gelişmiş bir okul olmak gibi birbirinden kopuk ve açık olmayan birçok ölçüt sıralanmış. Bu ölçütler arasında yüksek başarılı okul olmak dikkati çekmekle birlikte, her okul, proje okulu olabilir gibi de görünüyor. Yani Yönetmelik keyfiyete çok açık!

Örneğin, İstanbul Erkek Lisesi, İzmir Bornova Lisesi veya Kabataş Lisesinin tüm öğrencilerini başka okullara yollasalar, öğretmenlerini de KHK’lerle, açığa almalarla, soruşturmalarla, rotasyonlarla yıldırsa ve tamamından kurtulsalar, bu liselerden geriye ne kalır? Nitelikli bir eğitim açısından pek bir şey kalmaz; ama iyi bir okul binası kalabilir; rantı yüksek bir bina ve arazi de kalabilir; bir marka kalır ve bu markaya Müslüman Mahallesinin çocukları dahil olur. Ama o okul artık Kabataş Lisesi, İzmir Bornova Lisesi veya İstanbul Erkek Lisesi

olur mu? Olmaz. Bu liselere gelebilecek öğrenciler, eğitimin Müslüman Mahallesine göre yapılması durumunda, özel okullara doğru itilirler. Bir süre sonra, bu okul Müslüman Mahallenin çocuklarının okulu olabilir. Artık ne öğretmenler eski öğretmenler, ne de öğrenciler eski öğrencilerdir. Siyasal iktidarcı atanmış okul müdürleri, kuşkusuz okulu daha rahat yönetirler; yeni öğretmenler, tartışan, eğitimle ilgili kararları müzakere eden ve uzlaşma için çaba harcayan öğretmenler değildir. Öğrenciler de kolay kolay, sınavsız atanmış müdürler konuşurken sırtlarını dönemezler. Suskunlaştırılan okullar, giderek kendini çürümeye bırakır. Bu son, iki mahallenin çocukları için de geliştirici/iletici sonuçlar üretmez. Bir okul, tüm bileşenlerinin yani, öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin dayanışması ile okul kültürünü oluşturur. MEB, tüm bileşenlerinin yerine sınavsız biçimde “kahraman” olarak bir müdürü atayarak projesini yürütmek istiyor; ama bu nafi değildir. Okullar demokratikleşmedikçe ve şenlikli okullar haline dönüşmedikçe, bileşenler arası geliştirici bir iletişim sağlanmadıkça, okul bileşenleri konuşmadıkça, okullar “gerçek öğrenme merkezleri” olamazlar; ama erkenden yaşlandırılmış çocukların ezber yerleri olabilirler. Bu son, iki mahalleyi de mutlu etmez. İki mahallenin çocuklarının da, ‘kuşlar gibi neşeli şarkılar söyleyebildiği’ okullara ihtiyaçları vardır.

Genel olarak bu girişim, Müslüman Mahallenin Laik Mahalleye “benim eğitim anlayışıma tabi olacaksınız!” demesi olarak gözüküyor. Ancak çok çeşitli sorularla bu niyeti anlamaya çalışmamız gerekli. Laik mahallede yeni bir mevzi kapma mı? Bu okullardaki görece demokratik iklimin, okul yöneticilerinin hedeflerini yerine getirememesine yol açması mı? Bu okullara gelemeyen öğretmenlerin, aşağıdan baskı ile MEB’i bir rotasyona zorlamaları mı? Bakanlıkça ulusal veya uluslararası düzeyde yeni ya da farklı bir program veya projeyi uygulayan veya uygulanması planlanan okullar kümesi

olarak, bu okullar, belki bir sözleşmeli okul (charter okul), belki de başka biçimde bir ticarileşmenin gerçekleştirildiği bir özelleştirme taktiğine mi çekilmek isteniyor? Yoksa İmam Hatipleştirilme yoluyla, amaç, laik velilerin özel okullara doğru itilmesi mi? Proje okullarına ilişkin kamuoyuna sunulan söylemin ardında bunların birkaçı olabilir.

Müslüman Mahalle elitleri, ilkokullardan üniversitelere kadar eğitim sistemindeki ayrışmanın gayet farkındalar. Okullar arasında, kentsel sınıfsal ayrışma ile de ilişkili biçimde toplumsal sınıfsal farklılaşmalar var. Hatta bu farklılaşmalar ve ayrışmaların toplumsal sınıfsal, toplumsal cinsiyet ve etnisite ile ilgili boyutları var. Toplumsal sınıfsal bağlamda, mülk sahiplerinin çocukları Türkiye’de okumazlar bile. Üst orta sınıflar, resmi eğitim çöktükçe çocuklarını Laik Mahallenin laik özel okullarına gönderirler. Orta sınıfların özel okul istemeyen ortaları, çocuklarını bu başarılı okullara gönderirler. Sınıfsal piramide uygun olarak okullar ayrılmıştır. Piramidin tam ortasından iki mahalle birbirinden ayrılmıştır. Piramidin alt katmanlarındaki yoksul Türkler, Kürtler, Müslümanlar ve Alevilerin çocuklarının gittiği okullar, herkesin unuttuğu okullardır: Öğretmenlerin, yöneticilerin, herkesin kaçmaya çalıştığı okullar!

Yönetmelik de, okullar arasındaki ayrışmayı açıkça itiraf eder nitelikte. MEB, okulları yarıştırmak amacını, okullar arasında eşdeğerlik yaratma amacına tercih etmiş gözüküyor. Peki, biz yurttaşlar bu ayrışmayı nasıl karşılayacağız? Her okulda, herkes eşit, denk, eşdeğer ve fark/kimliklerine saygılı bir öğrenme ortamı oluşturulmasını talep etmeyecek miyiz? Çünkü her iki mahallenin de çalışan tüm üyeleri “doğrudan vergi” verirler; ayrıca her iki mahallenin de çalışanları kadar işsizleri, güvensizleri, öğrenciler, çocuklar her markete gittiklerinde “dolaylı vergi” öderler. Vergilerimizi ödemediğimize göre, tüm çocuklar için eşit/ denk, fark ve

kimlikleri tanıyan kamusal bir eğitim talep etmemiz gerekmez mi?

Şimdilerde çocukları okullarda cinsiyete göre ayırtılmaya çalışıyor bir kısım Müslüman özneler. Öğrenci ve velilerin itiraz etmediği okullarda, kızlar ve erkek öğrencileri ya sınıfın içinde ayrı yerlere oturarak ya ayrı sınıflara yerleştirilerek, iki cinsin koridorlarda buluşmasını önleyerek ya da karma okulları kız ve erkek okulları olarak ayırmayı önererek, iki cins arasındaki mesafeyi/çatlağı daha da büyütme çalışıyorlar. Tüm okullarda erkek egemen zihniyeti geriletme ve kızları güçlendirmek yerine, ayrı okullara yerleştirilerek onları erkeklerden koruyabileceklerini zannediyorlar. O kız çocukları, hatta erkek çocukların okullarını ayırdık diyelim, sokaklarda, vakıf ve derneklerde, kurslarda, diğer ortak alanların gizli saklı köşelerinde bu mantıkla “erkekler”den nasıl korunacaklar? Bu nedenle karma eğitim önemlidir ve savunulmalıdır. Ne var ki karma eğitimi savunmak yetmez! Toplumsal adalet için toplumsal cinsiyet eşitlikçi eğitim politikalarını hayata geçirmek gerekir. Böylece erkeklerin baskısı altındaki kızları güçlendirmek ve ‘kısıktırılmış erkekliği’ ve patriyarkal kurumları geriletme mümkün olur.

Ne Yapmalı?

“Proje okulları” uygulaması Bakanlıkça geri çekilmeli ve üniversiteler, sendikalar ve veli örgütleri başta olmak üzere, konu daha geniş kesimle ve herkese açık biçimde tartışılmalıdır. Bakanlık bunu yaparsa öğrencisinin taleplerine duyarlık göstermiş ve bu kadar tepki toplayan bir kararı geri çekerek olumlu bir yaklaşım sergilemiş olacaktır.

Yurttaşlar olarak her yer, hepimiz için güvenli olmak zorundadır. Kimse kendisini ayırtarak güvende hissedemez. Korktuğumuz insanlar ayırtığımız için tanımadığımız insanlardır. Kamusal eğitim, kadınlar ve erkeklerin, farklı etnik ve dinsel

aidiyetlerin karşılaşma yerleridir. Kamusal eğitimi yeniden yaşayan/canlı bir alana dönüştürmek, ortak dünyamıza ilişkin ilgilerimizi canlandırmaktan geçmektedir. İnsanlar olarak ortak bir dünyaya ihtiyacımız var. Bu ortak dünya, Arendt’e göre⁴, insanların etrafında oturdukları ve ortak sahiplendikleri bir masaya benzer; içinde ve arasında olunan her şey gibi bu dünya da insanları hem birbirlerine bağlar hem de ayırır. Bu ortak dünyamızın bir parçasını okullar oluşturur. “Kendimizi insani dünyaya söz ve edimle sokarız”. Okulları ayırtılmak yerine ortak kamusal alanlarımız olarak yeniden inşa edersek, her iki mahallenin çocuk ve gençlerinin hiç birini kurban etmeden, geride bırakmadan, dil-sizleştirmeden, sessizleştirmeden kısaca ötekileştirmeden, ortak dünyamızın öznesi yaparsak, eğitimin tüm sorunlarını değil ama önemli bir kısmını çözebiliriz.

⁴ Arendt, Hannah (2012) İnsanlık Durumu Seçme Eserler 1, İstanbul: İletişim Yayınları.